

En wat nog het ergste is en de regeling der papieren het meest belemmerde, was de treurige ervaring, dat Hollanders en Franschen dit archief, als om strijd, hebben geplunderd, waardoor het onvolledig en eene volmaakte schikking daarvan bijna eene onmogelijkheid geworden is. Voorwaar: er was moed noodig, om zulk een werk met lust op te vatten, en kracht, om het met ijver voort te zetten."

Tot zover het relaas van Scheltema, die zijn werkzaamheden als provinciaal archivaris is begonnen met het scheiden van het stro en het papier, en dat laatste te ontdoen van het vuil en stof, waarmee het sedert vele jaren bedekt was.

Scheltema had zijn handen dus voorlopig vol aan de provinciale archieven en kon pas in latere jaren aandacht gaan besteden aan de archieven van de gemeenten en waterschappen in Noord-Holland. Zijn treurige ervaringen met de provinciale archieven wekten de vrees, dat het met de archieven van de lagere overheden niet veel beter gesteld zou zijn. Naast Amsterdam waren lange tijd Haarlem (sinds 1857) en Alkmaar (sinds 1900) de enige gemeenten in Noord-Holland die een eigen archivaris hadden aangesteld.

Hoorn

Over de toestand van de Hoornse archieven licht ons het provinciaal verslag over 1851 in.

"Vóór 1846 verkeerde het archief in een zeer slechten toestand: groote hoopen papier, door lekkage en ongedierte beschadigd, lagen op de zolders verspreid, zonder dat het iemand mogelijk was daaronder eenigen wegwijzer te vinden. Met zeer veel moeite is het mogen gelukken in dien staat van verwarring eenige orde te brengen, en, voor zooveel de tijd zulks toelaat, houdt men zich thans met de nadere regeling en beschrijving van de gevonden archieven bezig."

De gemeenteraad van Hoorn besloot op 3 maart 1846 op voorstel van de burgemeester de ambtenaar aan het postkantoor J.A. van Viegen tegen een maandelijks vergoeding van f 25,-- de ordening van het stedelijk archief op te dragen.

Van Viegen, die ongetwijfeld evenals Scheltema eerst aan het puinruimen is geweest op de zolders van het stadhuis, vervaardigde overzichten van de registers en losse stukken in het stadsarchief. Toen hij in 1850 naar Den Helder vertrok had hij zijn werk niet helemaal kunnen voltooien. Het gemeentebestuur benoemde geen opvolger voor Van Viegen, maar liet het werk afmaken door secretarie-ambtenaren. Allengs werden de bemoeienissen van de provinciaal archivaris met de Hoornse archieven groter. Scheltema bracht verschillende inspektiebezoeken aan het stadhuis

en vervaardigde overzichten van de stukken die na het vertrek van Van Viegen nog waren ontdekt en van de charters.

De opvolger van Scheltema, rijksarchivaris C.J. Gonnet, begon in 1894 op verzoek van burgemeester Zimmerman met de inventarisatie van het oud-archief, op dezelfde wijze als hij dat voor Enkhuizen had gedaan. Er was behoefte ontstaan aan een meer systematische beschrijving van het archief, terwijl verspreiding in druk de raadpleging zou bevorderen. Bij de burgemeester zal ongetwijfeld het prestige van de stad ook een rol hebben gespeeld en bovendien mocht Hoorn niet bij Enkhuizen achterblijven. Zimmerman schreef later in een brief: "De heer Gonnet werkte ten stadhuis met groote tusschenpoozen, daar Z.Ed. ook het archief van Enkhuizen inventariseerde, dat vóór ging en toen ook gereed kwam. Meermalen was hij intusschen mijn gast aan het dejeuner".

Het duurde tot 1918 voor de inventaris in druk kon verschijnen. Gonnet, die bij de inventarisatie door zijn medewerker R.D. Baart de la Faille werd bijgestaan, had in dezelfde periode verscheidene andere archieven onder handen, zodat het werk slechts langzaam vorderde. Af en toe ging er uit Hoorn een brief naar Haarlem om te vragen hoe het ermee stond.

C.J. Gonnet, rijksarchivaris in Noord-Holland 1886-1920.

